

"Трымацца свайго берагу..."

А.В.БРАДЗІХІНА

Эратычны элемент – вызначальная рыса ўсёй творчасці А.Барскага, што працінае не толькі інтымную, пейзажную, філасофскую, але і грамадзянскую лірыку паэта. Тым самым мастак нібы сцвярджае абсалютнае **права** кахаць, кахаць натуральна, гарманічна, спалучаючы духоўнае і фізіялагічнае. Што тычыцца «права», то, як вядома, эратычныя ўцехі ўпершыню легітымізавалі старажытныя грэкі. Погляды антычных творцаў адыгралі велізарную ролю ў гісторыі сусветнай філасофскай думкі. Бадай, няма ніводнай больш позняй эстэтычнай сістэмы, што фарміравалася б без уліку іх дасягненняў.

Усё грэчаскае мастацтва класічнай пары – пошук усеагульнай гармоніі, спалучэнне рэалістычнага і ілюзорна-фантастычнага погляду на свет, міфалагічнае тлумачэнне рэчаіснасці. Дамінантай у светаўспрыманні лірычнага героя А.Барскага з’яўляецца раздвоенасць. Каханне ў яго адчуванні – пачуццё адначасова шэрае і каляровае, салодкае і балючае, пачатак і канец, «нарадженне жыцця і смяртэльнасць агоніі», распуста і цнота. Такія ж матывы ў шматлікіх перапевах сустракаюцца ў старажытных грэкаў. Так, у Пасідзіпа: «Пусть нами правит один **сладостно-горький** Эрот»[1]. У сучаснага паэта пошук гармоніі ў каханні, пераадоўванне раздвоенасці праз шматлікія рэфлексіі асобы абяцае ўзгодненасць, суладнасць сэрца і розуму. Лірычны герой прыходзіць да высновы, што ў дваістасці і заключаецца сутнасць жыцця, што раздвоенасць і ёсць аснова шчасця. Такім чынам, наблізіўшыся на нейкі момант да гармоніі, ён асуджаны на заўсёдны пошук яе.

У вершах А.Барскага надзвычай адчувальная язычніцкая аўра. Пры гэтым політэзізм аўтара не абмежаваны ў часе і прасторы. У межах аднаго верша мірна суіснуюць і паганскі лясун, і пегасаўскі конь, і нават Хрыстос. Больш таго, для паэта сонца, вецер, неба, зоркі выступаюць як пантэістычныя з’явы. Яны персаніфікуюцца, надзяляюцца якасцямі вышэйшых істот, спалучаючы рысы антычных і паганскіх багоў. Найбольш цікавы ў эратычным сэнсе вобраз сонца. Як вядома, славянскі Ярыла звязваўся з фалічным культам. Звычайны атрыбут Эрата, паводле ўяўлення паэтаў эпохі элінізму, – лук, стрэлы якога выклікаюць жар кахання. Створаны А.Барскім бог кахання – Сонца – убірае, сінтэзуе ў сабе функцыі і знешнія адзнакі абодвух.

Лук сонца выгнуўся, напружыў,

І стрэлы сонца паляцелі на зямлю.

А май у бэзе, фіялетава і дужы,

Пахучасць сінюю даў роснаму галлю.

І як вынік:

Свет агарнула крыламі каханне,

І сонцам, бэзам, песняй стаўся я [2].

Нарэшце, сонца, промні ўзвільчваюцца да сімвалаў, а эпітэт «сонечны» часта набывае значэнне «эратычны». Трэба заўважыць, што семантычнае поле кахання паэт запаўняе «вогненна-светлавымі» паняццямі: жарынка – агонь – полымя – пажар – зорка – лазер. Прыклады «дотык, як лазер», «полымя экстазаў», «промні – погляд» сведчаць, што ў мове кахання семіятычнае значэнне набывае погляд, пастава, дотык, жэст, голас, вочы, валасы, адзенне і нават абсталяванне. Не трэба гаварыць, колькі ўвагі ўдзялялі антычныя мастакі такім «дробязям». Дарэчы, матыў распранання, распрацаваны імі, паэт па-майстэрску пераносіць на навакольную прыроду, што надае яго пейзажам адкрыта эратычную афарбоўку. Як, скажам, у выпадку з небам:

...яно прыкрыла стужкай белай –
дарогай млечнай – частку цела,
але і так не мала відна
дэталіяў гожаў і ўстыдных [3].

Напоўненасць эратычным святлом робіць пейзажы А.Барскага адметнымі і пазнавальнымі. У той жа час адчуваецца апраўданасць такога прыёму, арганічнасць злучэння eros і physis. У пейзажных замалёўках, гаворачы словамі паэта, «вусны не лішнія».

Наогул, эротыка ў творцы цесна звязана з роднымі краявідамі, каханне магчыма толькі на ўлонні прыроды. Незадаволенасць жыццём у вялікім горадзе, моцнае адчуванне сваіх каранёў прыводзіць да ідэалізацыі вясковага свету, да намаганняў паэта зліцца з прыродай ў адзінае цэлае. Тут нельга не згадаць букалічную паэзію Феакрыта, Біёна, Мосха. Розніца толькі ў тым, што прадметам увагі вершаў-ідылій быў яркі спякотны поўдзень, а А.Барскі прыкрывае сваё каханне смугою змяркання. Такая еднасць з акаляючым светам у спалучэнні з вакхальнымі матывамі, даволі пашыранымі ў антычным мастацтве, нараджае нечаканыя асацыяцыі:

Сосны, як зялёныя бакалы,
рукой зямлі да сонца ўзняты,
даліце ў грудзі мне запалу,
даліце мне мускатаў вінных,
пайду жывіцай перапіты,
хачу зноў сп'яна пераблытаць
ногі бярозы і дзяўчыны [4].

Плэнна распрацоўвае А.Барскі і матыў цяжарнасці. Трапяткія, пяшчотныя, далікатныя вершы аб цяжарнай жанчыне змяняюцца філасофскімі развагамі з налётам дыдактызму («цяжка быць бацькам»). Матыў цяжарнасці часта ўвогуле выносіцца А.Барскім па-за межы тэмы кахання. Паэтава «даліна, цяжарная наліўным калоссем», відавочна, стаіць у адным шэрагу з «беременным горадам» Феагіда.

Бадай ці не самым дзіўным у мастацкім свеце А.Барскага выглядае разгляд праз прызму эротыкі такой істоты, як карова (вершы «Ад рання сівога...», «Вечар прыгнаў каровы з луга...» са зборніка «Жнівень слоў»). Ва ўяўленні сучаснага чытача асаблівай прыцягальнасцю звычайна валодае жанчына, а эратызм каровы можа ўспрымацца, як абраз. Такую паралель нельга тлумачыць толькі экзатычнай «вясковай эротыкай». Варта толькі прыгадаць творы адпаведнага гучання Анакрэонта альбо Алкмана. Ці хаця б успомніць старажытны міф аб прыгажуні Іа, у якую закахаўся Зеўс, і, каб уберагчы сваю каханую ад помсты Геры, ператварыў яе ў карову.

Як вядома, найвышэйшае праяўленне пачуцця ў антычнасці ёсць абагаўленне сваёй каханай, надзяленне яе рысамі, уласцівымі насельнікам Алімпу. Гэты ўлюбёны старажытнымі грэкамі прыём трансфармуецца А.Барскім з улікам багоў яго паэтычнага сусвету:

Ты створана небам,
Шчодрай яго жменяй,
Людзі ні пры чым тут,
Людзі – старана.
Пахнеш навальніцай,
Сонечным праменнем
Ва ўсім свеце гэтым
Толькі ты адна [5].

Параўнаем у Руфіна:

Ты обладаеш устами Пифо, красотою Киприды,
Блещешь, как Горы весны, как Каллиопа поешь;
Разум и нрав у тебя от Фемиды, а руки – Афины;
Четверо стало харит, милая, нынче с тобой [6].

Тут патрабуецца невялікі каментарый. Вядома, што ў эпоху класічнай Грэцыі жанчына стала лічыцца істотай больш прыніжанай, бяспраўнай. Цалкам выключаная з грамадскага жыцця, яна ўспрымалася толькі механізмам для нараджэння дзяцей. Аднак літаратура захавала нямала жаночых вобразаў, якім прысвечаны вершы, перапоўненыя пажадлівасцю і адкрытым захапленнем. Парадокса тут няма. Часцей за ўсё ў першым выпадку замест «жанчына» трэба чытаць «мужава жонка», а ў другім – «палюбоўніца, каханка». На сённяшні дзень нязвыкла хіба толькі тое, што антычныя паэты не ўтойваюць імёнаў сваіх герайн. Адметна, што пераважная большасць інтымных вершаў А.Барскага адрасуецца ўласнай жонцы (!), імя якой – Ніна – апяваецца паэтам. Яна для яго – заўжды багіня, Мадонна:

Я стану на калені
І дамалюю
Ніна Лізу [7].

Цікавым падаецца і выкарыстанне А.Барскім анакрэантычнага матыву жадання ператварыцца ў які-небудзь прадмет, каб быць як мага бліжэй да каханай. Такім прадметам невыпадкова абраны яблык. Паэт, відавочна, разлічвае на ланцуг асацыяцый чытача: яблык разладу, яблык спакусы. Апрача таго, эфект узмацняецца зменамі, у якіх угадваецца эратычны падтэкст: «цвет, адцвіўшы на галіне» – «я поўны сонечным праменнем» – «я ссаў з зямлі радзімай сокі» – «ад вятроў-гуляк я п'яны». Лагічнай выглядае і заключная метамарфоза:

Прыйдзі, дзяўчына, пад галіны,
і я табе ў рукі рыну;
...вазьмі ў рукі, у калені,
грудзьмі і тварам прытуліся,
а ў сына я ператваруся [8].

Безумоўна, што намі закранута і асветлена толькі некалькі агульных матываў вонкава непадобнай творчасці сучаснага паэта і антычнай эпохі. Можна гаварыць аб непасрэдных ці апасродкаваных, свядомых ці несвядомых перайманнях і ўплывах антычных аўтараў на творчасць А.Барскага, але і нельга зводзіць відавочнасць агульных матываў, сюжэтаў, вобразаў да звычайнага ці выпадковага супадзення. Хутчэй за ўсё гэта падабенства ёсць з'ява арганічна засвоеная шматвяковай культуры чалавецтва, яе заўсёднай прысутнасці ў сучаснай мастацкай прасторы.

Abstract

The sensual aspect of love lyrics of the contemporary Belarusian poet A. Barsky is examined in the article in connection with creative work of ancient epoch. Influence of ancient heritage on the contemporary literature and the evidence of common motives and images are demonstrated according to the material of his collections "August of the Words", "My Bank", "Lyrical Pulse". Special attention is paid to pagan world-perception, the images of sun, wind, bank, cows, Bacchic and bucolic motives. The author comes to the conclusion that such a similarity of motives is a phenomenon of entirely consumed centuries – old culture of mankind, its customary presence in contemporary artistic space.

СПІС ВЫКАРЫСТАНЫХ КРЫНІЦ

1. Античная поэзия: Всемирная библиотека поэзии. Ростов-на-Дону, 1997. – С.129.
2. Барскі А. Лірычны пульс. Мн., 1987. – С.51.
3. Барскі А. Жнівень слоў. Беласток, 1967. – С.140.
4. Тамсама. – С.153.
5. Барскі А. Лірычны пульс. Мн., 1987. – С.110.
6. Античная поэзия: Всемирная библиотека поэзии. Ростов-на-Дону, 1997. – С.212.

7. Белавежа: Літаратурны альманах. Беласток, 1987. – С.38.
8. Барскі А. Жнівень слоў. Беласток, 1967. – С.109.

Гомельскі гасударственный
университет им. Ф. Скорины

Поступило 11.09.2000

РЕПОЗИТОРИЙ ГГУ имени Ф. СКОРИНЫ